

Mimari Tasarıma Giriş Stüdyosu'nda Çevre Analizlerinin Tasarım Sürecine Etkisi

Tuğçe PEKDOĞAN^{1*}, Melik EFEÖĞLU², Seçil SEÇAL SARIGÜL³

^{1*} Sorumlu Yazar: Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, tpekdogan@atu.edu.tr

² Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, mefeoglu@atu.edu.tr

³ Ar. Gör., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, ssecal@atu.edu.tr

ÖZET

Mimarlık, yaşamın bütünü olarak bakıldığında uygarlıkların görünen yüzüdür. Entelektüel eylemler bilinçli olarak algılanan düşüncelerden kaynaklandığından mimari tasarım, genellikle orijinal ve yaratıcı tasarımlara yapılan vurgu, fonksiyonel gereksinimlere hizmet eden, kullanıcı için çıkarımları ve yerel bağlama uygunluğu denetlenerek tasarlanan yapılardır. Mimarlık eğitimi ise, doğrulama ve periyodik değerlendirmeye tabidir. Değerlendirme, standartların uygulanmasına ve üniversitelerde yürütülen öğretim ve bilimsel araştırma arasındaki ilişkiye de bağlı olarak değişmektedir. Eğitim çerçevesi her üniversitenin karar verme mekanizmasına bağlı olsa da mimarlık eğitimi genel olarak öğrencilerin kültürel şemalarının yaratıcı tasarım sürecine olan etkisi ile değerlendirilir ve yaratıcı bir ürün elde edilir. Bu eğitim süreci, her öğrencinin deneyerek tasarım sürecine kendi değerlerini eklemesi için yeterli alan bırakmasının yanında totaliter bir bilgi aktarımı ile kapsamlı bir uygulama ve sorgulama içermektedir. Süreklilik ve ürünün ısrarla tekrarlanması ile yaratıcılık keşfedilirken, bu sürecin bir yansıması olarak sonuç ürünün elde edilmesi, mimari tasarım eğitiminin çıktısıdır. Arzu edilen sonuçların elde edilmesi için çevre analizleri, tasarımcının proje programına ve tasarım çözümüne entegre edebileceği bilgileri verir. Bu çalışmada, mimari tasarıma giriş atölyesinde çevre analizinin bağlamını, öğrencilerin yaratıcılıklarına ve tasarım süreçlerine etkisini mekâna ve kütleye dair soyutlama ve sorgulamaları tartışılmaktadır. Bu bağlamda analiz sürecinin proje çıktısına olan etkisi ortaya konmuş olup mimarlık öğrencilerinin proje tasarımlarında mizaç, tutum ve karakteri yani çevresel/kültürel, bilişsel ve kişisel değişkenler nedeniyle farklı sonuç ürünler elde ettiği görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Mimari tasarıma giriş, Çevre analizi, Tasarım stüdyosu, Tasarım süreci

The Effect of Environmental Analysis on the Design Process in the Introduction to Architectural Design Studio

ABSTRACT

Architecture is the visible face of civilizations when viewed in life. Since intellectual actions arise from consciously perceived thoughts, architectural design usually emphasizes original and creative designs, structures that serve functional needs, and are designed by checking their implications for the user and their suitability for the local context. Architectural education is subject to verification and periodic evaluation. The evaluation also varies depending on the application of standards and the relationship between teaching and scientific research conducted at universities. Although the educational framework depends on the decision-making mechanism of each university, architectural education is generally evaluated with the effect of students' cultural schemes on the creative design process, and a creative product is obtained. This educational process includes totalitarian knowledge transfer, comprehensive application, and questioning, leaving enough space for students to add their values to the design process by experimenting. While creativity is discovered through continuity and persistent repetition of the product, obtaining the final product as a reflection of this process is the outcome of architectural design education. Environmental

analyses provide information that the designer can integrate into the project schedule and design solutions to achieve the desired results. This study discusses the context of environmental analysis and its effect on students' creativity and design processes in the introduction to the architectural design studio. In this context, the effect of the analysis process on the project outcome has been revealed, and it is seen that architecture students have different results in project designs due to their nature, attitude, and character, namely environmental/cultural, cognitive, and personal variables.

Keywords: Introduction to architectural design, Environmental analysis, Design studio, Design process

GİRİŞ

Bir mimari çevre analizinin bağlamını anlamak tasarımcının ilk tasarım düşüncesini oluştururken dış koşullara verdiği yanıtlarla birlikte mahalin mevcut dokusuyla birleştirmeyi sağlamanın anahtarıdır. Bir mimari çevre analizi, çalışılacak alanın, konumu, boyutu, topografyası, imar, trafik koşulları, iklim gibi alt başlıkları içerir. Ayrıca tasarım sürecine başlamadan önce tasarımcının mevcut fırsatları, sorunları, güçlü ve zayıf yönlerine nasıl yanıtlar vereceği konusunda bilinçli kararlar vermesine olanak tanır. Bu yanıtlar, yapının çevredeki bağlamı yansıtması ve çevrede istenmeyen durumları ortadan kaldırmak ya da yükseltmek için önem arz etmektedir. Çevreye yönelik edinilen bilgilerle birlikte, tasarımcı içselleştirdiği algısal, duyumsal, düşünsel yetileri doğrultusunda bağlamsal nesneyi tasarım ürününe dönüştürür (Tunalı, 2004).

Tasarım kalitesini değerlendirmek subjektiftir ve kriterler tasarımın tipolojisine veya amacına göre değişebilmektedir. Mimarlıkta formalizmin arkasına saklandıığında, tasarım sadece geometrik formların birleşimi olarak tanımlanmaya başlar. Ancak bir tasarım nesnesi olarak mimari yapı, estetik kaygılarının yanı sıra sahip olduğu sosyal, ekonomik ve işlevsel değerleri de düşünülerek yargılanmalıdır. Zevi'nin (2015) belirttiği gibi, bir mimari tasarım bu değerlerin yanı sıra aynı zamanda teknik ve estetik gerekliliklerin de etkileşimde olduğu bir süreç sonucunda biçimlenir. Dolayısıyla mimari tasarım, kolektif bir amaç çerçevesinde tüm bileşenlerin bir araya gelerek oluşturduğu bir üründür (Zevi, 2015). Baran'a (2016) göre tasarım, bütünlüğünü oluşturmak için toplumsal, kültürel ve ekonomik bir sistem olarak ele alınmalıdır. Tasarım kelimesinin kavram, varlık, ürün ve etkinlik gibi fenomenlerle yan yana getirilerek kullanımı tasarım kelimesini anlamlı kılar.

Tasarım bir düşünme eylemi olup, ortaya koyduğu ürünü sunması için problem belirleme, kritik etme ve çözme aşamalarından oluşarak diyalektik düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. Mimari tasarım, mantıksal düşünme, görsel düşünme, sezgiyle düşünme, ilhamla düşünme, sistem düşüncesi ve teorik düşünme süreçlerinin ürünüdür (Feng, 2014). Ayrıca tasarım; yeni bilgilerin üretimi için var olan teorik ve pratik bilgilerin gözden geçirilerek yeni durumların anlaşılması ile mevcut problemlere çözüm üretme sürecidir. Sürecin her aşamasında ürüne yaklaşımın ve ürünün yorumlanarak sorgulanması ve ölçülmesi, ihtiyaç duyulan çözümün anlam kazanması ve açıklanması adına önem arz eder (Yabanigül, 2021).

Bu mimari tasarım sürecinde ortaya çıkan yaratıcılık aktivitesi de temelde bilişsel bir yapıya sahiptir (Önal, 2011). Faruque (1984) yaratıcılığı belirli bir soruna özel ve yeterli bir cevabın sunulması olarak nitelendirirken, Stein (1953) yaratıcılığın içinde bulunduğu kültüre bağlı olarak betimlenmesi gerektiğini ileri sürer. Mimari eserlerin oluşumu sırasında yaratıcı düşünceler dışsal bir olguya dönüşerek pratik sonuçlar elde edilmektedir. Rhodes 4P kuramına göre yaratıcılık dört unsurun etkileşiminden oluşmaktadır. Bu unsurlar, insan (Person), Süreç (Process), Ürün (Product) ve Çevre (Press)'dir. Tang ve Werner'a (2017) göre dört aşamadan oluşan yaratıcılığın ilk aşaması, yaratıcılık nedir ve yaratıcı sürecin özellikleri nelerdir sorusunu sormaktır. İkinci düzey, aynı zamanda genel sorularla birlikte belirli bir bağlamda somutlaşan, yani bağlamsallaştırılmış çalışmalarını ifade eder. Üçüncü düzey, bağlam özellikleri ile ilgili sorulara odaklanırken dördüncü seviye ise bağlama özel çözümlerle ilgilenir. Çalışılan konu üzerinde ayrıntılı problemler, belirli durumlar ve sorular yanıtlanır. Hasırcı ve Demirkan'ın tasarım stüdyosu sürecini geliştirmek için kurmuş olduğu

yaratıcılık modeline göre (Hasırcı ve Demirkan, 2007) yaratıcı kişi süreç ve sonuç ürün arasındaki ilişkiye bakıldığında, tasarım sürecinin en yüksek korelasyona sahip unsur olduğu görülmektedir.

Mimari tasarım eğitimi, öğrencilerin kültürel şemalarının yaratıcı tasarım sürecine olan etkisi ancak bilişsel bir bakış açısı çerçevesinde değerlendirildiğinde başarılı sonuçlar elde edilebilir (Ketizmen Önal ve Turgut Yıldız, 2011). Kültürel şemaların yanı sıra bilişsel ve kişisel değişkenlerin de yaratıcılık üzerinde büyük etkisi olduğu bilinmektedir Hans J.Eysenck (1994). Kültürel/çevresel değişkenler; yaşam biçimi, değerler, kurallar, alışkanlıklar, deneyim, dünya görüşü, inançlar, yaş ve cinsiyet, aile yapısı, yaşam çevresi ve eğitim kavramlarıdır (Ketizmen Önal ve Turgut Yıldız, 2011). Bilişsel değişkenler; bireyin zekâsı, bilgi düzeyi, teknik yetenekleri ve özel yeteneklerinden oluşmaktadır. Kişisel değişkenler ise; içsel motivasyon, inanç sistemi gibi faktörlerdir (Meng, 2007; akt. Önal, 2011). Bu değişkenler, yaratıcı unsur olarak insanın bir ürün tasarımında yaratıcılığını tetikleyen ve besleyen özelliklerdir (Önal, 2011).

Yaratıcı kişinin tasarım stüdyosu kapsamında kişisel mizacı, tutum ve karakteri yani çevresel/kültürel, bilişsel ve kişisel değişkenler ön plana çıkarılarak eğitim sürecinde yaratıcılığının keşfedilmesine eğiticiler tarafından fırsat sağlanır. Bu unsuru yaratıcı motivasyon, öğrenme ve düşünme algısı arasındaki ilişki takip eder. Süreklilik ve ürünün ısrarla tekrarlanması, yaratıcılığın elde edilmesinde önemli bir rol oynamakta olup, tekrarlayan eylemlerin sonraki adımları öncekilerden daha fazla reform içerir. Çevreye dayalı yaratıcılıkta ise, mimari ürünün çevresi, koşulları, atmosferi dikkate alınır. Bu görüşün ardılları, çevreyi ve mekânı deneyimlemenin önemli olduğunu vurgularlar. Rittel (1971) mimarı, çevre koşullarını denetim altına alabilen bir çevre tasarımcısı olarak tanımlarken, Ciravoğlu (2016) göre mimar çevre, doğa ve ekosistem arasındaki bağlamı farklı yaklaşımlarla bir araya getiren ve çevresel sorunlara yanıt arayan yaratıcı unsurdur.

Mimari tasarım eğitim süreci, özellikle birinci sınıf öğrencileri için zorlu ve yaratıcı süreçlerden biridir. Temel tasarım eğitimini takip eden mimari tasarıma giriş stüdyosu, mekânsal tanıma, tanımlamalar, işlevsel bilgi sunma ve öğrencilerin mimarlığın gerçek anlamını kucaklamaya mental olarak hazırlanma ve mimarlığın yaratıcı alanlarını keşfetmeleri için atılan ilk adımdır. Temel tasarım eğitiminde daha çok temel tasarım ilkelerine ve daha küçük alanlardaki basit tasarım sorunlarını çözmek için basit ancak hayati analog ve dijital teknolojilerle yaratıcılığı geliştirmeye odaklanırken, üst düzey sınıflarda ise projenin boyutunun da büyümesiyle daha karmaşık sorunları çözmeye odaklanır (Park, 2020). Stüdyo yönteminde öğrencilerin bağımsız olarak deneyebilecekleri, birbirleriyle paylaşımda bulunabilecekleri, stüdyonun kolektif bilgisini kendi çalışmalarında kullanabilecekleri teşvik edici bir ortam sağlar. Stüdyo yönteminde, öğrencilerin yinelemeli olarak tasarım fikirleri oluşturması ve geliştirmesi, iletişim kurması ve takım çalışmasını öğrenmesi beklenmektedir (Cennamo ve diğ., 2011).

Stüdyo tabanlı öğrenme, yaratıcılık, form oluşturma, tasarım geliştirme ve ayrıca yapının temelleri ve işlevsel kullanım standartları ile ilgili çeşitli konuların sunulduğu eğitim sürecidir. Bu eğitim süreci, her öğrencinin deneyerek tasarım sürecine kendi değerlerini eklemesi için yeterli alan bırakmasının yanında totaliter bir bilgi aktarımı ile kapsamlı bir uygulama ve sorgulama içermektedir. Süreklilik ve ürünün ısrarla tekrarlanması ile yaratıcılık keşfedilirken, bu sürecin bir yansıması olarak sonuç ürünün elde edilmesi, mimari tasarım eğitiminin çıktısıdır.

Bu çalışmada mimarlık okullarında öğretilen mimari tasarıma giriş derslerine yönelik uygulama tecrübeleri ile literatür incelemesi yapılarak yaratıcılığın unsuru olan çevrenin tasarım sürecine etkisi tartışılmıştır. İkinci bölümde ise, bu tartışmalar ve çıkarımlar ekseninde birinci sınıf mimari tasarıma giriş stüdyosu eğitim planının amacı, kapsamı detaylı olarak anlatılmış olup ortaya konulan eğitim planına göre Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Mimarlık Bölümünde 2021-2022 akademik yılı bahar döneminde uygulanan MIM-102 mimari tasarıma giriş atölyesindeki seçili uygulamalar

üzerinden çevre analizinin bağlamını, öğrencilerin yaratıcılıklarına ve tasarım süreçlerine etkisini mekana ve kütleye dair soyutlama ve sorgulamaları tartışmaktadır.

STÜDYO İÇERİĞİ

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü MIM-102 Mimari Tasarıma Giriş dersi kapsamında yaşama ve çalışma alanı içeren bir konut tasarımı istenmiştir. Tasarım sorunu güçlü bir konsept ve estetik kaygısının yanı sıra tasarlanacak yapının kullanıcı yaşam kalitesini artırması, özel-kamusal mekân kavramlarının anlaşılması, mevcut arazi ve bağlamını algılamak gibi temel kaygıların öğrenciler tarafından edinilmesi beklenmiştir. Tasarım kompozisyonu tanımlanmış unsurlara bağlı olarak oluşturulmuştur. Genel olarak tasarımın (yaşam ve çalışma için) iki ana yapı biriminden oluşması amaçlanmıştır.

Arazi Adana'nın konut ve ticaret işlevinin bir arada yer aldığı en işlek akslarından biri olan ve Turgut Özal Bulvarını dik kesen Uğur Mumcu Bulvarında yer almaktadır. Seçilen arazi, farklı işlevlere sahip yapıları bir arada bulundurması, kent içi yeşil alan kullanımının görece yoğun olması ve Seyhan Baraj gölüne manzara yönü vermesi açısından önemli olup tasarım kurgusunu karşılayacak niteliktedir.

Kişisel yaşama ve çalışma alanı tasarımında, öğrencilerin hayal gücüne dayalı özgün birer senaryo belirlemeleri beklenmiştir. Bu ilişki kurgusunda, yaşam alanı tasarımında kullanıcının minimum gereksinimlerini karşılayacak işlevsel ve özgün bir konut yapısına ek olarak, çalışma alanının belirli bir sanatçı veya zanaatkar tarafından bir performans alanı olarak kullanılması tasarımın odağıdır.

Kapsamlı bir çevre analizi iyi bir tasarımın temelidir. Arzu edilen sonuçların elde edilmesi için tasarımcının proje programına ve tasarım çözümüne entegre edebileceği bilgileri veren çevre analizleri; bir projenin bağlamının araştırılması ve değerlendirilmesi için bir altlık oluşturmaktadır. Bu kapsamda iklimsel veriler, topografya, yön, trafik yoğunluğu, yapı yoğunluğu gibi ölçütler bütüncül ve kapsamlı bir irdelemeyi gerekli kılar. Bu hedef doğrultusunda tasarım sürecinin bir parçası olarak, mimari stüdyoda öğrencilerden proje alanı ve yakın çevresi üzerine fiziki bilgilerin elde edilmesi ve mevcut dokuyu çözümlenmeleri üzerine bir dokümantasyon oluşturmaları istenmiştir.

Süreç boyunca stüdyo yönteminde, öğrencinin tasarım fikirlerini çevre analizleri dahilinde oluşturması ve geliştirmesi ile süreklilik ve ürünün ısrarla tekrarlanması, yaratıcılığın elde edilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

ÇEVRE ANALİZLERİ VE UYGULAMA SÜRECİ

MIM-102 Mimari Tasarıma Giriş dersi kapsamında çalışma alanının öğrenciler tarafından gözlemlenmesi- deneyimlenmesi amacıyla, ders yürütücüleri ile öğrenciler alan gezisi yapmıştır. Gezi süresince çalışma alanı ile yakın çevresi arasında var olan ilişkiler sorgulanmış ve bu ilişkiler hakkında öğrencilerden yorum yapmaları istenmiştir. Öğrenciler tarafından tasarlanacak yapıların mevcut çevreleri ile arasında mutlak bir bağ olduğu belirtilerek öğrencilerden alanı ve çevreyi daha iyi öğrenmelerine, deneyimlemelerine ve gözlem yapmalarına fırsat sunacak çeşitli analizlerin yapılması istenmiştir.

Kent içerisinde ve yapıları bir çevrede yeni bir tasarım yapmak kuşkusuz birçok parametreyi dikkate almayı gerektirmektedir. Bir başka ifadeyle, tasarlanacak yapının ya da yapıların mevcut kent dokusu ile uyumu, kent silüetine katkısı ve işlevsel özellikleri gibi etmenler tasarıma başlamadan önce sorgulanması gereken önemli başlıklardır. Bu kapsamda, çalışma alanı ve yakın çevresi hakkında fiziksel bilgilerin elde edilmesi, mevcut dokunun belgelenmesi ve bir dokümantasyonun oluşturulması amacıyla öğrencilerden dört önemli analiz paftası oluşturmaları istenmiştir. Doluluk-Boşluk, Yön, Çevre ve Trafik, Kat Adedi ve İşlev analizlerinden oluşan bu dokümantasyon sonucunda elde edilen verilerin öğrenci tasarımlarına katkı sunması hedeflenmiştir.

Dört- beş kişilik öğrenci grupları tarafından hazırlanan analiz paftalarında 1/500 ölçekli halihazır haritalar altlık olarak kullanılmıştır. Çalışma alanı olarak seçilen parselin yakın çevresi başta olmak üzere 1/500 ölçekte 50x70 cm'lik bir alanı kapsayacak şekilde hazırlanan analizlerden ilki Doluluk ve Boşluk analizidir. Bölgedeki parsellerin kullanım durumunu- parsellerdeki yapıları ve boşlukları öne çıkaran bu analiz, öğrencilerin tasarıma başlarken yapılarını konumlandıracakları yeri seçmede bir referans olmuştur.

Çalışma alanı içerisinde yapının yerleşeceği alanı tespit etmekle beraber, güneşin gün içerisindeki hareketi, hâkim rüzgâr yönü, yakın çevredeki yollar ve bu yollardaki hem yaya hem de lastikli araç yoğunluğu tasarlanacak yapının mekân organizasyonunu etkileyen önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu parametrelerin önce tartışılması daha sonra bu parametrelere uygun çözüm önerilerinin geliştirilmesi kapsamında Yön, Çevre ve Trafik analizi yapılmıştır.

Tasarlanması planlanan yapıda mekân organizasyonlarını ve cephe tasarımlarını, ayrıca yapının manzara yönünden ne şekilde faydalanılacağını belirleyen bir başka faktörde komşu parsellerdeki yapıların kat yükseklikleri olmuştur. Kat adedi analizi ile tasarlanan yapının bölge silüetine katkısı ve mevcut yapılarla bir bütünlük oluşturması sorunsallaştırılmıştır.

Ders kapsamında öğrencilerden uygun konut tasarımları istenirken, tasarlayacakları yapılara ait özgün hikayeler-senaryolar üretmeleri de beklenmektedir. Bölgedeki yapıların kullanım amacı ve mevcut işlevleri, gün içerisinde hem dışarıdan gelen hem de bölgede yaşayan kullanıcı profiline belirlenmesinde önemli veriler sağlamaktadır. Tasarım konsepti belirlenirken, işlev analizi sonucunda ortaya çıkan bilgiler kullanılmıştır.

Bu çalışmada öğrencilerin tasarım süreçlerini ve sonuç ürünlerini aşağıdaki sorular üzerinden tartışmaları beklenmiş ve yanıtlar paylaşılmıştır.

- Yakın çevredeki parsellerin dolu-boş oranları, tasarımdaki biçimsel organizasyonu nasıl etkilemektedir?

Komşu parsellerin doluluk ve boşluk oranları dikkate alınarak, çalışma alanındaki yeşil alanlar ve kütlelerin oturacağı yer tespit edilmiş, vaziyet planı ölçeğinde yakın çevre ile bütünlük oluşturması hedeflenirken mahremiyeti sağlamak da tasarımda öncelik olmuştur.

- Arazinin coğrafi yönelmesi, kütle biçimlenişinde ne ölçüde önem taşımaktadır?

Araziye özgü tasarım, arazinin ölçek, topografya, coğrafi konum gibi özelliklerine odaklanarak onunla entegre edilmiştir.

- Kentteki hâkim rüzgâr yönünün, tasarımdaki mekânsal organizasyona etkisi ne olmaktadır?

Adana'nın sıcak ve nemli atmosferi yapının mekân ve cephe organizasyonunun belirlenmesi açısından önemli olmuştur. Güneş ışığının yapıya düşme açısı, hâkim rüzgâr yönü göz önünde bulundurularak tasarım güçlendirilmeye çalışılmıştır.

- Yakın çevredeki yol akslarının yoğunluk dereceleri, tasarıma hangi noktada yön vermektedir?

Çalışma alanında, kullanıcılar açısından en uygun araç ve yaya girişleri, ayrıca yapıdaki mekânların konumu, yön ve trafik analizine göre şekillenmiş ve trafiğin neden olduğu gürültüyü engellemek amacıyla, yön-trafik analizi dikkate alınmış ve tasarımın şekillenmesinde etkili olmuştur.

- Yakın çevredeki mevcut yeşil doku ile tasarımdaki açık alan biçimlenişi arasında kentsel ölçekte bir bağlam oluşturulabilir mi?

Kentsel tasarım ölçeğinde yeşil doku ile tasarlanan alanın bütünlüğü akıcı bir yeşil doku bütünlüğü için gereklidir. Mimari ölçekte yapıları çevrede yeşil alanın avlular oluşturacak şekilde biçimlenmesi, ya da yeşil dokunun yapı bileşeni olarak bina kabuğunda veya iç mekânda kullanılması ile bütünlük sağlanmıştır.

- Yakın çevredeki yapı işlevleri ile tasarım senaryosu arasında bir ilişki kurulabilir mi?

Bölgedeki yapıların işlevi yakın çevredeki insan-kullanıcı profilini yansıtmaktadır. Tasarım konseptinde yapıyı kullanacak kişilerin öncelikleri ve beklentileri ön planda tutulmuştur. Bu nedenle bölgedeki yapıların kullanım biçimi, tasarlanan yapıda ek işlevlerin olmasını

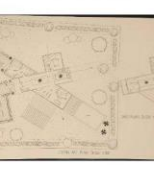

gerekli kılmış ve dışarıdan gelecek ziyaretçilere hizmet verecek yeni mekânlar tasarlanmıştır.

- Yakın çevredeki mevcut yapıların kat adetleri, tasarımda biçimsel ve mekânsal organizasyona hangi yönde etkimektedir?

Çalışma alanının yakın çevresindeki yapıların kat yükseklikleri, tasarlanan yapının mekân organizasyonunda ve cephe tasarımında etkili olmuştur. Komşu parsellerdeki yüksek katlı yapılara bakan hacimler genellikle servis mekânlarından ve sağır duvarlardan oluşurken, az katlı komşu parsel ve peyzaja bakan mekânlar, yaşama alanlarından ve açık cephelerden oluşmaktadır.

Öğrenciler genel olarak tasarımları için çevre analizinin etkisini araştırmak amacıyla sorulmuş olan sorulara yukarıdaki cevapları vermiş kamusal ve mahrem arasındaki geleneksel bağı yaşama ve performans alanı kurgularında cevaplandırmışlardır. Tablo 1'de öğrencilerin analiz paftaları, son ürün maket ve zemin kat planları görülmekte olup bunun yanı sıra her öğrencinin sorulara verdikleri cevap ve yaklaşımları ise anahtar kelimeler olarak paylaşılmıştır.

Tablo 1: Seçili öğrencilerin içselleştirdiği anahtar kelimeler ve sonuç ürünleri

	Çevre Analizleri	Plan	Model	Yaklaşımlar
1				• Yeşil Alan Kullanımı • Çevreye Uyum • Gün Işığı ve Hakim Rüzgâr Yönü
2				• Çevreye Uyum • Manzara Yönü • Trafik Yoğunluğu • Kat Yükseklikleri
3				• Çevreye Uyum • Gün Işığı ve Hakim Rüzgâr Yönü • Yeşil Alan Kullanımı
4				• Mahremiyet • Gün Işığı • Hakim Rüzgâr Yönü • Yükseklik • İşlev
5				• Bütünlük ve Çevreye Uyum • Kat Yükseklikleri ve Çevre Silüetine Katkı
6				• Mahremiyet • Trafik Yoğunluğu

SONUÇ VE TARTIŞMA

Mimarlık eğitimi kişiselleştirilmiş bir eğitim sürecidir. Bu süreçte her öğrencinin bilişsel deneyimi dahilinde bilgiyi aktarmanın yolu olarak usta-çırak ilişkisi gözlemlenmektedir. İşbirlikçi ve destekleyici öğrenim yöntemleri ve teorileri aracılığıyla aktarılan bilgi, tasarımcının bilgi ve becerilerini profesyonelleştirmesine katkı sağlar. Bu eğitim sürecinde süreklilik ve ürünün ısrarla tekrarlanması ile yaratıcılık keşfedilirken, bir sonuç ürün elde edilir.

Bu çalışmada, mimari tasarıma giriş dersinde yaratıcılığın bir unsuru olan çevrenin tasarım sürecine etkisini tartışılmış olup ortaya çıkan sonuç ürüne çevre analizleri kapsamındaki sorularla yanıt bulunmaya çalışılmıştır. Öğrencilerden, doluluk-boşluk, yön, hâkim rüzgâr, trafik/yol durumu, yeşil alan, işlevsel biçimleniş, kat yoğunluğu analizleri yapılması istenmiş olup sonuç ürüne etkilerini tartışmaları beklenmiştir. Bu soruların ışığında mimari tasarıma giriş dersi kapsamında öğrencilerin yapmış olduğu çalışmalar dahilinde çevre analizlerinin sonuç ürüne etkisi aydınlatılmıştır. Kapsamlı bir çevre analizi iyi bir tasarımın başlangıcı olmakla birlikte istenilen sonuçların eldesi için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle yaratıcılığın unsuru olan çevrenin tasarım sürecine etkisi stüdyo dahilinde tartışılmıştır. Bu doğrultuda tasarlanmış olan yaşama ve çalışma alanı hem özel-kamusal alan kavramlarının içselleştirilmesine olanak tanınması hem de yaşam kalitesinin sağlanması gereklilikleri üzerine temellenmiştir. Seçilen altı öğrenci projesi analiz edilerek elde edilen sonuçlara göre çevre analizlerinin sonuç ürüne olan etkisi/katkısı irdelenmiştir.

Yapılan bu çalışma sonucunda iki önemli çıktıya ulaşılmıştır. İlk olarak çevre analizlerinin kuşkusuz öğrenci projelerindeki önemi ve etkisi ortaya çıkmıştır. Çevre analizleri tasarlanan yapıların konumu, yönelimi, kat sayısı ve cephe düzeni gibi ana tasarım kararlarına etkimektedir. İkinci ve en önemli çıktı ise öğrencilerin analizler doğrultusunda elde ettikleri verileri kendi tasarım süreçlerine farklı yaklaşımlarla uyguladığı tespit edilmiştir. Böylece her analiz verisinin bir mimari proje tasarımına aynı oranda etkilediği görülmüştür. Örneğin aynı gruplarda ortak analiz paftaları hazırlayan öğrencilerin, kendi tasarımlarında çevre analizleri dahilinde farklı yaklaşımlarla çözümler ürettiği ortaya çıkmıştır. Bir numaralı öğrenci ile iki numaralı öğrenci aynı grupta yer almış olmasına rağmen, öğrencilerin kişisel mizacı, tutum ve karakteri yani çevresel/kültürel, bilişsel ve kişisel değişkenler nedeniyle ve ayrıca tasarım senaryoları ve ön araştırmaları doğrultusunda içselleştirdikleri fikirleri ile farklı sonuç ürünler ortaya çıkmıştır.

Teşekkür

Emre Yaman, Furkan Çelebi, Hatice Sönmez, Kader Aydoğan, Sıla Çevik ve Özcan Kılıç'a derse katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Baran, D. (2016). Tasarımın Diyalektiği: Diyalektik Kavrayışla Tasarım Kavramına Dokunma Denemesi, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(3), 93-125.
- Cennamo, K., Brandt, C., Scott, B., Douglas, S.A., Mcgrath, M., Reimer, Y.J. ve Vernon, M. (2011). Managing the Complexity of Design Problems through Studio-based Learning, *Interdisciplinary Journal of Problem-based Learning*, 5(2).
- Çetinkaya, Z. ve Ciravoğlu, A. (2016). Sürdürülebilir Yerleşim Modellerinin Karşılaştırılması: Eko-Kent ve Yavaş Kent. *İdealkent*, 7(18), 246-267.
- Eysenck, H. J. (1994). The measurement of creativity. *Dimensions of creativity*, 199-242.
- Faruque, O. (1984). *Graphic Communication as a Design Tool*, New York: Van Nostrand Reinhold Co.
- Feng, X. (2014). *Research on the Dialectics in Architecture Design Idea*, 2nd International Conference on Advances in Social Science, Humanities, and Management.
- Hasırcı, D. ve Demirkan, H. (2007). Understanding the Effects of Cognition in Creative Decision Making: A Creativity Model for Enhancing the Design Studio Process, *Creativity Research Journal*, 19(2-3), 259-271.

- Ketizmen Önal, G. ve Turgut Yıldız, H. (2011). Mimari Tasarım Eğitiminde Öğrenciye Ait Kültürel Şemanın Tasarım Sürecindeki Rolü, *itü dergisi/a: mimarlık, planlama, tasarım*, 10(2), 109-118.
- Önal, G.K. (2011). Yaratıcılık ve Kültürel Bağlamda Mimari Tasarım Süreci, *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 16(1), 155-162.
- Park, S. (2020). Rethinking Design Studios As An İntegrative Multi-Layered Collaboration Environment, *Journal of Urban Design*, 25, 523- 550.
- Rittel, H. (1971). Some principles for the design of an educational system for design. *Journal of Architectural Education*, 26(1-2), 16-27.
- Stein, M.I. (1953). Creativity and Culture, *Journal of Psychology*, 36, 311-322.
- Tang, M. ve Werner, C.H. (2017). *Handbook of the Management of Creativity and Innovation: Theory and Practice*, World Scientific Press.
- Tunalı, İ. (2004). *Tasarım Felsefesine Giriş*, İstanbul: YEM Kitabevi.
- Yabanigül, M. N. (2021). Interpretation and Types in Design Process As Measuring Instrument, *JCoDe: Journal of Computational Design*, 2(1), 47-66.
- Zevi, B. (2015). *Mimarlığı Görebilmek (Ed.: Aykut Köksal; Çev.: Alp Tümertekin)*, Daimon Yayınları.